

בן-אנוח (משאל), מחברת „הדוקאים“

חששו להשאיר את בתם לבדה בעיר זרה — ביחוד לאחר שהחלו מגיעות אליהם שמועות שונות על חברת הפוחזים שבתם התחברה אליהם בירושלים. „ובאמת“, אימרת היא, „הסתור בבתי שם עם כל מיני חברה, אבל האסון היחידי איתם היה שלא היו אשכנזים! הרי לא התנגדו לכך מפני שחשבו שהם פושעים או פרחים; אלא פשוט פחדו שאביא לה איזה „פרנק“ למספחה!“

★ ★ ★

נערה במקום נער

רינה שבה לבני-ברק, ניסתה למצוא עניין בעבודת צורפות בבית-מלאכה קטן בתל-אביב. משם עברה לבית-חרושת גדול — וגם שם לא מצאה את מקומה. „הכל סגור!“ התלוננה. את הפירצה לחופש מצאה בצורת מודעה קטנה, שלעתון מסויים דרוש נער-שליח עם אופניים.

„נער?“ שאלה את עצמה, „למה לא נערה? אני יכולה לרכב על אופניים לא פחות טוב מנער.“ והיא פנתה לאותו עתון. הרעיון נראה משונה לאדם שקיבל את פניה שם. כולם חייכו למראה הנערה הצנומה, בעלת השיער הארוך והעיניים הירוקות, שביקשה למלא מקומו של נער-שליח. אבל היא קיבלה את העבודה.

במשך ששה ימים מאושרים הדרה על אופניה, לבושה מכנסיים, בשליחות העיתון. היא כבר חלמה על הצעדים הלאה — כי לא התכחנה להישאר נערה-שליח. כבר ראתה לנגד עיני רוחה את היום שבו תיגש לעורכים עם איזה רשימה קטנה ביד.

יום זה לא בא. במקומו בא יום הדין עם אמה. היא גילתה שרינה עזבה את בית-החרושת מבלי להודיע על כך בבית, וקיבלה על עצמה עבודה ששום אם אינה יכולה לתאר אותה כמתאימה לבתה. בסוף השערוריה הרבתה, היתה רינה נאלצת להפסיק את עבודתה — דבר שהיא מצטערת עליו עד היום. „לולא הטרדה שזה היה גורם לי, לשמוע את הערותיהם של בני-אדם כל היום, הייתי חוזרת ברצון לעבודה זו גם כיום“, גילתה.

אחרי ההתפוצצות, לא יכלה רינה לשוב לחיים תקינים בבית אמה. „עכשיו אני מבינה שאף אחת מאיתנו לא הייתה אשמה“, היא מתחדה, „היה זה פשוט עניין של חוסר-הבנה: אני מררתי את חיי, והיא מררה את חיי!“

★ ★ ★

עשרות בנות במקדחת

כך הופיעה יום אחד רינה בלשכת הגיוס ברמת-גן, ובפיה בקשה להתגייס לצבא על אף היותה בת 16 וחצי בלבד. פקיד הלשכה אמרו לה לחזור בעוד חצי שנה. כי גיל הגיוס הוא אמנם 18, אבל אפשר להתנדב בגיל 17. „לפני זה, אין לך מה לעשות כאן!“ היא חזרה לפני זה. למחרת היום, ליתר דיוק. מדי יום היתה מתייצבת בלשכה, מנסה לשכנע את הפקידים שהיא מסוגלת ללבוש את מדי צה"ל. לבסוף נשברה התנגדותם, והם מסרו לה טופס שבו יצהירו הוריה כי הם מסכימים לחילוקיה. תחילה נבוכו ההורים; לבסוף חתמו.

הטיילת בתל-אביב, והלכנו יחד לשחק ב־ טירום. ככה זה התגלגל, וכל פעם הכרתי אנשים חדשים, חברות חדשות, הווי חדש. פשוט לא הייתי סנובית. לא רציתי לחפש את זה, אבל גם לא דחיתי את זה. אצל כל אדם ראיתי משהו שכדאי לדעת אותו.“

על לביות, הומוס ועוד

אם לדון לפי ספרה, אספה רינה ירע רב בהתייחסים של הדוקאים. בספרה מתוארים מאורעות פיוטיים ועזרים והילולות סוערות, רוויי עצבות ושאיט-נפש, אשר ברור כי נכתבו מתוך נסיון אישי. ואמנם, אף כי מספרת הדוקאים נקראת יעל בספר, אין ספק שהיא ורינה אחת הן.

תיאורי האורגניות השגעוניות יכלו להיכתב רק בידי אדם שהשתתף בהן. כשהסופרת כותבת על לביות והומוסקסואלים המתנים אהבה — ברור כי היתה עדה לכך מקרוב. כותבת היא בתיאור מגעה הראשון של יעל עם לסבית: „איני רואה דבר. לא כיתוך שלילה כעת, אלא שאיני רוצה לפקח עיני. לפקח? כדי לראות למי ומה הגוף השרוע לאורך גופי, וצמוד לז? ... השפתיים הצמודות לשלי — שייכות לאשה, והן שייכות לצים השמנה, וכעת — הן שייכות לי. לפקח עיניים? כדי לראות את פרצופה השמן והמגעיל? .. גופי והגוף הנצמד אלי כרוצה להשתייך לי, שרועים על שמיכת צמר הפרושה על הרצפה ... טוב, אז מה יש? מה איכפת? שיהא כן!“

בעדינות מתוארת התקדמותה של יעל, מן הרתיעה הראשונה בעקבות מגע גופה של ציפ, אל הלהיטות אחרי גבי, הלסבית היפה, המשיבה אהבה ליעל, על חולות ימה של תל-אביב: „משכתי אותה אלי, ונישקתי את השפתיים שיכלו לשיר לי שירה כה נהדרת ... אצבעותי עברו בשערה המסולסלת וחשבתני על סלסולי קולה. לבי נצבט בי, ואצבעותי ננעצו בגבה ... עדינות הכתיבה של פרקים אלה פיוטית, בהשאחה לריאליזם המהמם, בו כתובים הפרקים המתארים הוחדגותם של הומוס מתחת לשולחן, או שכיבת שלושה על מיטה אחת. רינה מתארת את מעגל הציפיה, הריקנות, המתח הפתאומי, הסלידה והרפיון שהם מנת-חלקם של יושבי הבית בשטח הגדול של יפו, שם מתגורר „זוג של לסבית והומו, ואשר היווה מיפגש לשכמותם. יושביו בזים למוסקמות החברה, מתמידים בדרכם על אפה ועל חמתה של החברה. הם חשים שהם חייבים להיות דוקא — לא חשוב מה, חשוב רק דוקא.“

★ ★ ★

עם בייבי במיטה

כוונתה של רינה לא היתה לכתוב ספר. היא רק חשבה על סידרת סיפורים קצרים, „להעיר את הערותי על מעשיהם של אנשים, מפני שכאב לי לראות איך שהם מבוזים את חייהם.“ לעתונות לא יכלה לחזור. עורכים היו קוראים את הספר לאור. היא עברה ממורל ומבטיחים הבטחות שמעולם לא התגשמו. תמיד היו מסכמים: „זה טוב, אבל אולי תתני את זה לעתון אחר.“ היא אספה את כל סיפוריה והחליטה: „אתם לא רוצים לפרסם אותם — אעבוד, ארויה, ואפרסם אותם על חשבונתי!“ כי רינה האמינה שחשוב מאד שזכריה יישמעו רבים. חודשים הילכה כשבראשה מנקרת רק מחשבה אחת: להוציא את הספר לאור. היא עברה ממורל למורל, ספגה סירובים, פגיעות ועלבונות. ובכל זאת לא יתרה. כדי להתקיים, כתבה מערכונים ורומנים-יעירים בסיטונות, עבור פרוטות. אך תמיד היתה חוזרת אל אוסף הסיפורים של הדוקאים.

עד שלאט-לאט הצטברו אצלה הלירות הדרושות להוצאת הספר על חשבונה. היה חסר רק העידוד הנפשי האחרון, שידחוף אותה להכין את הספר לדפוס. הוא ניתן לה דוקא על-ידי אמה. היא שאלה את רינה מה חסר לה. „מכונת כתיבה“, השיבה הבת. האם לחתה את הכסף הדרוש, קנתה עבור בתה את המכשיר הנכסף. „ארבעה ימים לא יכולתי להשתמש בהרמס בייבי, מרוב התרגשות!“ סיפרה היא. „הייתי ישנה עם מכונת הכתיבה שלי.“

הגלסט בינות?

היא נזכרת במקלחת השיתופית כבאחד מרגעי הזוהעה בחייה. „כל אחת מעמידה פנים של גיבורה, כאילו לא איכפת לה, אבל מתחת לעור היא מסמיקה. היפות במיוחד הילכו בגאווות; אבל היו גם שמנות וכל מיני גופות. והאחת מתחככת בשניה, מרוב דוחק וחפזון. כל מקלחת היתה סיוט.“

השרות כפקידה בחילה-אוויר מצא חן בעיניה עוד פחות. טורים אינוספיים של שמות אל-מוניים ומספרים אישיים ירקדו מול עיניה, ושעות ארוכות היתה מרכינה את ראשה ביאוש ומנסה לסלק את הסיט הביורוקרטי מנגד עיניה. עד שבא לעזרתה חבר, סמל ספורט באותה יחידה. היא התחננה שיעשה משהו להוציא אותה מבין קירות המשרד.

הוא ידע על עברה הספורטאית, סידר לה תפקיד כמדריכת ספורט לבנות. „בנות“, נזכרת היא, „זה דבר איום. הייתי אומרת להן להרים ידיים לצדדים, אז מתוך 100 בנות אולי שתיים כדי שאתאמץ להרימה את הידיים כמו שצריך. כל האחרות — עקומות, כאילו לא היתה להן עצם אחת ישרה בגוף.“

התענוג היחידי שהיא זוכרת מאותה תקופה הם אותם מקרים, בהם היתה צריכה להתליף את מדרוך הספורט ולהוביל את הבחורים בריצה. „הם היו רצים כמו שדים, מרתכים את הצעדים כדי שאתאמץ להשיג אותם. הייתי חוזרת בלי אהר לנשימה. זה היה בייף!“

כאשר השתחררה, חזרה לירושלים, ולעבודה בצורפות. בשעות הפנאי היתה יושבת בניצן. בית-הקפה שבו נפגשים סטודנטים ואמנים. שם נולדו הדוקאים.

★ ★ ★

מי הוא דוקאי?

המושג „דוקאים“ התגבש לאט, מתוך מחשבות מופשטות על כל מה שראתה בסביבה. רק אחרי שכתבה את הספר, ידעה איך לקרוא לגיבוריה. „אני יודעת?“ היא אומרת, אולי מפני שאנחנו נולדים ערומים — ודוקא הולכים כל הזמן לבושים. אולי מפני שאמא אומרת לילד תאכל את הבננה, והוא דוקא לא רוצה. אבל הדוקא, אינו תמיד רע. אומרים למישהו לא תהיה שום דבר — והוא אומר דוקא אהיה. או שמישהו אומר שאינך יכול ליצור יצירה השווה משהו — והוא דוקא מצליח. זהו אחד הדוקא לקום ולהוכיח שאהה יכול לעשות דוקא לא מה שקבעו עבודך, כי אם מה שאתה מחליט להיות ולעשות!“

„מי אנשי מדע“, כתבה רינה, „מדוע אינם עוסקים בהמצאת תרופות עבור דני, גבי, שמ-עון, עבור כולנו? .. איך מעוים ההורים הללו להוליד אותנו, אם אין להם מושג כיצד להצמיח אותנו בעולם המחורבן הזה שלהם?“

את החומר לדוקאים אספה רינה באופן שיטתי, משך שנה. היא היתה בהחי שהיא מתארת בספר, הכירה מקרוב את גיבורי עלילותיה. „היכרתי אותם בכל מיני מקומות ובכל מיני הזדמנויות. פעם, למשל, הלכתי במחנה-יהודה, ובחור אחד התחיל לדבר איתי. הוא דיבר כמו בן-אדם, ולא היה איכפת לי לשוחח איתו. בשבילי זה היה אדם חדש, שמעניין להכירו. אמר: בואי, נשב בבית-הקפה. הסכמתי. למה לא? זמן לא היה חסר לי. ישבתי איתו, הוא הביא את חבריו, והם הנמינו אותי מסיבה. ואן שפגשתי אחד מהם על